

Ljiljana KOLENIĆ (Osijek)

Filozofski fakultet Sveučilišta Josipa Jurja Strossmayera

UDK 811.163.42`373.7

FRAZELOGIJA U HRVATSKIM JEZIKOSLOVNIM ČLANCIMA

*Članak govori o frazemima u hrvatskim tekstovima jezikoslovne tematike. U takvim su tekstovima najčešći frazemski konektori, poveznice tipa **budući da, s obzirom na, bez obzira na, u vezi s** i slični. Razgovorni su frazemi vrlo rijetki, a frazemi književno-umjetničkoga stila još rjeđi. Frazeologija je hrvatskih jezikoslovnih tekstova prepoznatljiva što znači da su hrvatski jezikoslovci izgradili i stručnu frazeologiju.*

Obično se funkcionalni stilovi u hrvatskom jeziku dijele na znanstveni stil, administrativni stil, književnoumjetnički stil, popularnoznanstveni stil, novinski i publicistički stil. U ovom ćemo članku govoriti o znanstvenom stilu. Budući da svaka struka ima uz uskostručnice i ostale riječi specifične baš za tu struku, pretpostaviti je da svaka struka ima i svoju izgrađenu frazeologiju. Za frazem uzimamo uobičajenu definiciju po kojoj je bitno da je to: 1. ustaljena i prepoznatljiva sveza, 2 najmanje dviju riječi, 3. u kojoj je došlo do preobrazbe značenja barem jedne sastavnice te sveze i da se 4. frazem uklapa u kontekst kao njezin sastavni dio. (V. npr. Menac 1970., 1-4, Matešić 1982., V.-VI.).

Frazeologiji se u znanstvenom stilu u Hrvatskoj ne posvećuje tolika pozornost kao frazeologiji u književnim djelima¹, medijima² ili pak

¹ V. npr. Menac i Moguš 1989., Menac 1992., Moguš 2001., Kolenić 1998., Kolenić 2006.

² V. npr. Mihaljević i Kovačević 2006.

u razgovornom stilu (tu uvršćujemo i frazeologiju hrvatskih dijalekata³). Antica Menac 1998. godine upozorava da općenito stilska klasifikacija frazema u našem jezikoslovlju «gotovo sasvim izostaje» te da stoga misli «da će se naši frazeolozi morati ubuduće više pozabaviti problematikom stilističkih značenja frazema, što će onda povući za sobom i odgovarajuću leksikografsku obradu.» (Menac 1998., 265).

Ovaj je rad pogled na frazeologiju u hrvatskim člancima s jezikoslovnim temama. Pri odabiru korpusa vodila sam računa: a) da bude zastupljeno što više jezikoslovaca hrvatoslovaca (kroatista) ili onih koji se bave i hrvatoslovnim temama, b) da budu isključivo znanstveni članci, a ne primjerice znanstveno-popularni ili publicistički, c) da se bave različitim jezikoslovnim temama, ali ponajviše frazeološkim d) da svaki od navedenih autora bude zastupljen samo s jednim člankom. Najviše je znanstvenih članaka iz kojih sam ekscerpirala građu iz zbornika Riječki filološki dani (2006.), ima tekstova iz Filologije⁴, pa i iz osječke Književne revije iz 2005.⁵, upravo broja koji je podaren jezikoslovlju. Frazeme sam ekscerpirala iz članaka naših jezikoslovaca Stjepana Babića, Sande Ham, Lade Badurine, Željke Fink, Sanje Holjevac, Marijane Horvat, Nade Ivanetić, Ivana Jurčevića, Ljiljane Kolenić, Barbare Kovačević, Branka Kune, Ive Lukežić, Blaženke Martinović, Mihaele Matešić, Antice Menac, Milice Mihaljević, Josipa Miletića, Milana Moguša, Žarka Muljačića, Bernardine Petrović, Nede Pintarić, Ive Pranjkovića, Mirka Petija, Vlaste Rišner, Josipa Silića, Diane Stolac, Sanje Vulić, Marije Znika. Ovom sam suvremenom korpusu u kojem nema tekstova starijih od 1998. godine dodala i svoja ranije zapažanja o frazeologiji jezikoslovaca i književnih povjesničara s početka 20. stoljeća: Nikole Andrića, Vatroslava Jagića, Branka Vodnika, Josipa Hama.

Po frazeologiji u velikoj mjeri možemo odrediti stil nekoga pisca, ali možemo odrediti i funkcionalni stil (znanstveni, administrativni, novinarski, književni, razgovorni). Ako frazeologiju shvatimo u širem smislu, u frazeme možemo uvrstiti i neke sveze za koje je do sada bilo upitno možemo li ih uvrstiti u frazeme. Prema osnovnoj definiciji frazema,

³ Primjerice u rječniku senjskoga govora Milana Moguša dobro su zastupljeni frazemi ovjereni u rečenicama živa govora. (Moguš 2002.)

Objelodanjen je i frazeološki rječnik novoštokavskih ikavskih govora u Hrvatskoj Mire Menac-Mihalić (Menac-Mihalić 2005).

⁴ Birala sam one članke iz Filologije što se bave leksikom i frazeologijom, ne starije od 1998. godine. Časopis Filologiju izdaje Hrvatska akademija znanosti i umjetnosti.

frazemi su u znanstvenom stilu i **konektori** (poveznice) tipa: *s obzirom na, u skladu s, budući da* i sl. *Budući da* obično zamjenjuje veznik «kako». Dakle, *budući* (glag. pril. sad. glagola *biti*) i *da* (veznik) imaju pojedinačno drugo značenje nego u navedenoj svezi pa bismo trebali i takvu svezu uvrstiti u frazeme. Ako bi prigovor bio da se ne radi o dvije punoznačnice, mislim da se danas općenito frazeolozi slažu da ne moraju biti dvije punoznačnice u frazemu, a to mišljenje u Hrvata ponajprije zastupaju Antica Menac i Željka Fink (v. Menac 1978., 221, Fink 2000.) U gramatici J. Silića i I. Pranjkovića takvi se konektori zovu i «frazelogiziranim izrazima». (Silić-Pranjković 2006., 377.) Navedenu svezu riječi *budući da* koja se javlja gotovo u svim jezikoslovnim tekstovima i to više puta, nisam našla u našim frazeološkim rječnicima premda mislim da bi s obzirom na to da ima sva obilježja frazema, trebala biti. Uz *budući da* gotovo svi navedeni autori rabe više puta svezu *riječ je o*. Zanimljivo je stoga da ni taj frazem nisam našla u našim frazeološkim rječnicima. Taj frazem možemo protumačiti s «biti sadržajem, temom». Dakle, došlo je do semantičke preobrazbe sastavnice *riječ* u frazemu *biti riječ o*. Primjera je za navedene frazeme bezbroj, dajemo samo po jedan iz suvremenih tekstova:

... a sastavljeno i rastavljeno pisanje jedno je od razloga polemici; budući da u radu raspravljam o pravopisnom načelu, a ne o kojem konkretnom pravopisu, ne mogu raspravljati o PHJ jer ondje nije ni navedeno ništa o tom kako i zašto frazemski prijedložni izrazi u frazemima srastaju, tek je iz priloženoga rječnika jasno da se frazemski prijedložni izrazi smatraju sraslima i kao takvi imaju status priloga.

Ako je riječ o leksemima koji ne pripadaju uskostručnome uporabnom području, prevedenice će u načelu imati standardnojezični status.

Frazem *riječ je o* rabe i stariji jezikoslovci, poput Josipa Hama i Vatroslava Jagića.

Pavičić mu je, kako je ranije istaknuto, posvetio opsežnu studiju, nastojeći svojim historijskim izvodima o kojima je već prije bila riječ, pribaviti i jezičnu sankciju. (Josip Ham)

...ne može doista biti riječi ni o kakovu napretku u narodnom jeziku (Vatroslav Jagić)

Možemo reći da su frazemi *riječ je o* i *budući da* konektori

⁵ Književni broj osječke Književne revije uredila je Sanda Ham 2005.

(poveznice)⁶. Konektor povezuje raniju rečenicu i misao s novom koja ju slijedi. Kada govorimo o frazeologiji u jezikoslovnim djelima, onda ponajprije govorimo o takvim svezama, konektorima. Po njima se članci prepoznaju i ti se konektori ponavljaju iz rada u rad. Jedan autor u članku može i po desetak puta uporabiti sveze *budući da*, *riječ je o* i slične.

Od konektora najčešći su u našem korpusu uz već navedeni *budući da* još i *s obzirom na*. Konektor *s obzirom na* može imati i oblik *s obzirom da*. Izričaj *s obzirom na* ima i svoj oprječni vid: *bez obzira na* koji je također čest. Frazem *bez obzira na* ima i svoj kraći oblik, *bez obzira*. *Obzir* je riječ česta u frazeološkim sklopovima znanstvenoga stila. Tako je uz *s obzirom na* i *bez obzira na* vrlo čest i frazem *uzeti u obzir* što ga rabe mnogi jezični znanstvenici:

Posuđenice mogu s obzirom na prilagođenost, proširenost i uporabu u različitim jezičnim funkcionalnim stilovima imati različiti jezični status.

S obzirom na to da rastavljeno/sastavljeno pisanje frazemskih prijedložnih izraza svi autori temelje isključivo na značenjskom kriteriju i ovaj će se opis zadžati u tim okvirima, pa se naglasni kriterij ne uzima u obzir - u radu se ne govori ni o naglasku prijedložnih izraza, ni složenih priloga.

Eufemizmi u javnoj komunikaciji s obzirom na pojavne oblike i načine nastanka istovjetni su onima u privatnoj, no razlika je u uzrocima i učincima njihove uporabe.

Bez obzira na to imaju li ili nemaju sve kategorije riječi (vrste riječi) leksičko značenje ...

Pravopisni priručnici, bez obzira za koje se pravopisno rješenje odlučuju, ne upotrebljavaju naziv frazem (osim HP 2000.), ali je iz primjera jasno da je riječ o frazemima i to o idiomatskim izrazima...

Uzete su u obzir i jedinice koje u svom sastavu sadrže i komponentu rat i ratni.

Konektori spajaju ne samo rečenice, nego i dijelove teksta. U hrvatskoj su znanosti o jeziku i književnosti česti konektori *prema tomu(e)*, *valja/treba/zanimljivo je napomenuti/ naglasiti/istaknuti/upozoriti/reći, u vezi s, što se tiče, s jedne strane... a s druge strane* i sl. Navodim nekoliko

⁶ O tome što je konektor v. npr. u Velčić 1987., Stolac i Tribljaš 1994.

primjera:

Prema tomu, riječ je o: a) izvatku iz skladnje i b) dopuni upravo skladnje, a ne morfologije.

Valja napomenuti da u Pacelovu tekstu ima i genitiva množine na –ah (npr. jezika, podnarječja, i sl.), ali to Vežić ne spominje. Zanimljivo je napomenuti da je iste 1853. godine jedan drugi član odbora koji je pratio rad na Šulekovu rječniku također objavio svoju analizu kemijskoga nazivlja.

U vezi je s njime i imenica fabrika koja je nekoč značila «građevinu, zgradu, fond za građenje ili održavanje crkve i sam posao popravka», a danas bismo je pisali velikim početnim slovom jer označava propalu Tvrnicu papira ili Harteru u kojoj su tijekom čitavoga 20. stoljeća radile generacije Grobničana.

Što se tiče prigovora da spomenuti sustav «opterećuje pamet», Pacel ironično predlaže da se iz logike, odnosno metodologije izbaci sve ono što uči o sustavnosti li da Glasonoša «ukaže novi kakov sustav».

Hoće li to mjesto biti popunjeno, ovisi s jedne strane o leksičkosemantičkoj naravi glagola, a s druge strane o želji i volji govornika da...

Frazem s jedne strane... a s druge strane može imati još dvije inačice. Naime, neki autori rabe samo s druge strane, a neki samo s jedne strane. Rečenica koja počinje s druge strane suprotstavlja se onome što je u ranijoj rečenici (misli) rečeno, a rečenica koja počinje s jedne strane u drugom svom dijelu govori suprotno od onoga što je na početku rečenice rečeno. Navodim primjere za obje mogućnosti:

S druge strane, po mentaliteu su stariji stanovnici Velikoga Kukeda vrlo slični starijem naraštaju današnjih gradišćanskih Hrvata...

Ono je potrebno s jedne strane za dopune dosadašnjim rječnicima, ali jednako i za proučavanje leksički i tvorbenih obilježja i težnji ili razvojnoga smjera jednoga jezika.

Frazem s jedne strane..., a s druge (strane) javlja se i u starijim jezikoslovnim tekstovima, a on može glasiti i u jednu ruku..., a u drugu. U mom je korpusu sveza s rukom kao sastavnicom rjeđa u jezičnoznanstvenim tekstovima.

Dosta frazema javlja se u različitim, pa i u istih autora s inačicama. Nabrojiti ću neke konektore koji se mogu pojaviti u različitim inačicama: u

vezi s/u svezi s /s tim/ s tim u vezi; prema tomu/tome; valja/treba/zanimljivo je napomenuti/istaknuti/reći/upozoriti/naglasiti; može se/valja/treba reći:

U vezi s drugim bečkim dokumentom valja se podsjetiti okolnosti i konteksta samoga događaja.

S tim u vezi, umjesto zaključka, navodimo riječi njemačkog pragmatičara Dietera Wunderlicha koji kaže kako je...

-posebnost značenjskih odnosa unutar frazeoloških sraslica i frazeoloških cjelina čijim su dijelom prijedložni izrazi, a u svezi s tim i propitati mogućnost izdvajanja frazemskih prijedložnih izraza kao zasebnih leksičkih i gramatičkih jedinica - složenih priloga

Prema tomu, takvi se naglasci na imenicama u vokativu ostvaruju kao silazni na unutaranjim slogovima i nisu u skladu s raspodjelom naglasaka u hrvatskom standardnom jeziku.

Posuđenica bi prema tome bila svaka riječ stranoga podrijetla, bez obzira na stupanj njezine prilagodbe i bez obzira na njezin standardni, odnosno nestandardni jezični status.

Međutim, treba istaknuti razlike koje u hrvatskom naglasnom sustavu postoje između jezika kao sustava i jezika kao standarda...

Ipak treba napomenuti da je u priloga bogzna srastanje još uvijek nepotpuno i nedovršeno jer sastavnice nisu u potpunosti okamenjene

Na pitanje treba li takve sveze riječi (poveznice, konektore) tipa s jedne strane..., a s druge strane, s obzirom na, bez obzira na, budući da i sl. držati frazemima, možemo odgovoriti da mi mislimo da treba. Osim što imaju sva obilježja frazema, te su sveze toliko prepoznatljive da ćemo ih odmah prihvatiti kao ustaljene i sa značenjem koje one imaju kao cjelina.

U gramatikama se poveznice (konektori) često spominju u poglavlju o veznicima. U Akademijinoj gramatici skupine autora (Akademijina gramatika 1991.), primjerice, piše: «Kao što primjeri pokazuju, veznici mogu biti jednočlani i dvočlani, a kad službu veznika ima neki skup riječi, tada i više: osim toga što, zbog toga što, s obzirom na to da...» I dalje: «U novijim se radovima nastoji prave i neprave veznike nazvati jednim nazivom: konektor, a to bi se hrvatski moglo reći vezilo, vežnjak, poveznik, poveznica ili svezica.» (Akademijina gramatika 1991., 733.) Josip Silić u radu u kojem govori o znanstvenom stilu spominje i takve sveze koje služe kao konektori. On ih zove «frazelogiziranim sintaktičkim konstrukcijama». Za Josipa Silića «frazelogizirane konstrukcije» služe

kao veznici, odnosno kao «objašnjivači prethodnoga sadržaja i kao zamjenjivači prethodnoga sadržaja, pa onda i kao sredstva povezivanja jednoga sadržaja s drugim» (Silić 1997., 407). Kasnije Josip Silić i Ivo Pranjković u svojoj gramatici konektore zovu *tekstnim veznim sredstvima* (mislim da bi bolji bio jednočlani naziv, *poveznice*), a navedene tipove konektora «frazelogiziranim izrazima» (Silić-Pranjković 2006., 377.) Same gramatike, dakle, konektore ne zovu frazemima, nego skupom riječi ili «frazelogiziranim izrazima». Josip Silić u spomenutu radu o znanstvenom stilu izrijekom kaže: «U znanstvenome stilu nema mjesta emocionalno-ekspresivnim frazama, jer su u suprotnosti s načelom logičnosti znanstvenoga sadržaja i s načelom objektivnosti izražavanja toga sadržaja. U njemu nema frazeologizama (frazema) tipa stati komu na žulj». (Silić 1997., 405). Frazemi tipa «stati komu na žulj» pripadaju razgovornom stilu, a ne znanstvenom. Ako prihvatimo činjenicu da i znanstveni stil ima svoju frazeologiju, u što nema sumnje, onda i navedene sveze riječi koje služe kao konektori valja držati frazemima. Neki su od navedenih sveza što ih držimo ovdje frazemima i uvršteni u hrvatske frazeološke rječnike pa možemo reći da su i u tim rječnicima dobile status frazema. Usporedila sam popis svojih frazema s dvama frazeološkim rječnicima književnoga jezika, *Hrvatskim frazeološkim rječnikom* troje autora, Antice Menac, Željke Fink-Arsovski i Radomira Venturina iz 2003. godine (kasnije Menac 2003.) i *Hrvatsko-njemačkim frazeološkim rječnikom* skupine autora iz 1998. godine glavnoga urednika Josipa Matešića (kasnije Matešić 1998.) U *Hrvatsko-njemačkom sam rječniku* (Matešić 1998.) pronašla od sveza što ih držim frazemskim konektorima: *bez obzira na, s obzirom, s obzirom na, drugim riječima, u pravilu, po svojoj prilici, samo se po sebi razumije, u svakom slučaju, s jedne strane... a s druge strane, na prvi pogled* itd. Neke od navedenih sveza zapisuje i *Hrvatski frazeološki rječnik* (Menac 2003.): *na prvi pogled, po svojoj prilici, samo se po sebi razumije, drugim riječima, uzeti u obzir, po svemu sudeći* itd.

Sadržajno se frazemi jezikoslovnih tekstova mogu podijeliti u veće skupine:

a) povezivanje misli, povezivanje s ranije rečenim/tekstom:

u vezi s, prema tomu/e, budući da, biti riječ o, s obzirom na, na taj način, drugim riječima, dovoljno je spomenuti, s jedne strane..., a s druge, u tom smislu;

b) opseg teme, misli:

u dobroj mjeri, svesti na najmanju mjeru, širok raspon, dati prostora, posvećivati pozornost, cijeli niz, podnositi izvještaj, baciti više svjetla, kazati izrijekom, u pravom smislu, puni smisao, privući pažnj/pozornost, do neslučenih razmjera;

c) opreznost u iznošenju zaključaka:

koliko se čini, ne moći oteti se dojmu, na neki način, po svoj prilici, ići u prilog, samo se po sebi razumije, po mom sudu, po svemu sudeći, na prvi pogled, u pravilu, polaziti od pretpostavke, povući za sobom;

d) postavljanje i rješenje problema:

dolaziti u pitanje, postavljati pitanje, biti u pitanju, odgovoriti na pitanje, otvoreno pitanje, dati rješenje, poći za rukom, kako se tko sjeti, sreća se osmjehnula, biti na tragu, ući u trag, doći na udar, polučiti uspjeh, dostizati svoj vrhunac.

Iz ove se podjele vidi da je temeljno značenje frazema u jezikoslovnim tekstovima ono što se odnosi na povezivanje teksta (rečenica, ulomaka) i ono što se odnosi na samu temu rada odnosno središnji problem i njegovo rješenje.

Ranije su u jezikoslovnim raspravama bili česti navodi iz stranih jezika, posebno iz latinskoga. Nikola Andrić u *Braniču jezika hrvatskoga* često umeće takve navode, primjerice *Habeant sibi!, In hoc signo vincemus, ab ovo* itd. (V. Kolenić 2006., 182.) U suvremenim člancima nastalim u okviru posljednjega desetljeća našla sam u dvoje autora isti frazem *pars pro toto*, i ni jedan drugi.

Stotinjak godina prije bilo je uobičajeno da se radi živosti i uvjerljivosti ubaci i pokoja narodna poslovice ili krilatica u jezikoslovne tekstove. Tako je stil Vatroslava Jagića u njegovim člancima znatno obogaćen narodnom mudrošću i općenito mudrim izrjekama. On tako prestaje biti monotonim i suhoparanim:

Frane Kurelac napisao knjigu; - al kod tog «piše, pisao, napisao» ne ima knjizi ni traga; novom tome čudu što mu se još i o porodu sumnjalo, nisam dakako znao nit imena a još manje poznavao mu čudi. Pobjah se da tu ne bude mnogo zbora, a nikakva stovora: al tko čeka, dočeka.

Nije siromah onaj koji nikad ništa nije imao, nego onaj koji je imao pa izgubio, *veli mudro naša riječ: nu ako smo spali bili s mjesta na koje nas prije dvjesta godina naši stari namjestiše, to se ipak već i preporodismo.*

Al je tako vavijek na svijetu; štogod valjana teško si put krči; premda nisam ni ja željan kritika, a osobito onakih ne o kojih se daje reći: lasno je govoriti, ma je teško tvoriti.

Ovako otprilike bijaše donekle, ali je sada posvema drugačije otkada sve to bolje uviđamo da je istinita naša narodna poslovice: teško tome ko za tuđom pameti ide.

Međutim, meni se vidi, Kurelac se više šali, ma u svakoj šali ima polovica zbilje.

U suvremenim tekstovima uglavnom mudre izrjeke nisam našla. Čak i u člancima koji su pisani nešto «lakšim» stilom, obično nema mudrih izrjeka, nego se više u njima rabi frazeologija razgovornoga stila, što dakako nije isto.

Imenice koje se u suvremenim frazemima našega korpusa češće javljaju i koje većina autora rabi jesu: riječ (*biti riječ, lijepa riječ, drugim riječima, ne naći ni riječi, u nekoliko riječi*), pitanje (*dolaziti u pitanje, biti u pitanju, postavljati pitanje, odgovoriti na pitanje, otvoreno pitanje*), obzir (*bez obzira na, s obzirom na, uzeti u obzir*), smisao (*u pravom smislu, u širem smislu, u tom smislu*), strana (*dobra strana, na sve strane, s jedne strane..., a s druge strane, s jedne strane, s druge strane*), pažnja/pozornost (*privući/pokloniti/obratiti pozornost/pažnju*).

Tekstovi na prijelazu stoljeća rabili su često riječ *duh* u različitim, frazeološkim i nefrazeološkim svezama. Tako Branko Vodnik ima *narodni duh, duh priproste narodne pjesme, prodahnut istim duhom, sloboda duha, kršćanski duh, duh jednostavnosti, duh njemačkog jezika, sredovječni duh, Božji duh, smionost duha, duh savremenog prosvjećivanja*. Dragutin Prohaska u *Ilirizmu u Osijeku* ima *feudalni duh, domorodni duh, duh latinski i klasični, stari duh, duh jednakosti i slobode, hrvatski duh, duh novoga njemačkoga kurza*. Dakle, imenica *duh* mogla se javiti u različitim svezama, a značila je uglavnom obilježje, nastojanje. U suvremenim sam tekstovima tu imenicu zabilježila u manje članaka: *duh vremena* i *duh jezika*. I u suvremenim tekstovima *duh* znači obilježje, značajke:

Osobito se smatraju germanizmima izrazi i konstrukcije, koje su

tude duhu jezika, a nastale su doslovnim prevođenjem s njemačkoga kao što su to npr. sjesti se: nj. sich setzen, mjesto pravilnoga sjesti.

Ta svjedočenja mogu biti vrlo osobna i odnositi se npr. na atmosferu i duh jednog – sa stajališta aktualnog trenutka nastanka portreta – već povijesnog vremena...

Bilo bi zanimljivo govoriti i o strukturi jezikoslovnih tekstova, no to ovom prigodom nije teme. Osvrnut ću se samo na to da u pravilu svi članci završavaju nekim zaključkom. Navest ću riječi, sveze riječi i rečenice kojima hrvatski jezikoslovci obično završavaju svoje članke: *iz rečenoga izlazi, zaključno možemo reći ovo, možemo zaključiti, zaključak, može se zaključiti, na temelju iznesenoga možemo zaključiti, moguće je, dakle, zaključiti, umjesto zaključka, ukratko.*

Na temelju iznesenoga možemo zaključiti da članci imaju dobro izgrađenu frazeologiju i po toj se frazeologiji mogu dobro prepoznati suvremeni hrvatski jezikoslovni tekstovi.

LITERATURA

Babić, Stjepan: *Tvorba riječi u hrvatskom književnom jeziku*, JAZU, Globus, Zagreb 1986.

Babić, Stjepan, **Brozović**, Dalibor, **Moguš**, Milan, **Pavešić**, Slavko, **Škarić**, Ivo, **Težak**, Stjepko: *Povijesni pregled, glasovi i oblici hrvatskoga književnog jezika*, HAZU 1991. (U tekstu *Akademijina gramatika*.)

Bogović, Sanja: *Frazeologija u čakavskim dijalektološkim rječnicima*, Fluminensia ½, Rijeka 1997., 121-132.

Hausen, Renate, **Matešić**, Josip, **Petermann**, Jürgen, **Rittgasser**, Stefan, **Steiger**, Martina, **Zimanji-Goifer**, Irena: *Hrvatsko-njemački frazeološki rječnik*, Nakladni zavod Matice hrvatske - Zagreb i Verlag Otto Sagner - München 1988.

Fink, Željka: *Tipovi frazema - fonetske riječi*, Riječki filološki dani, Rijeka 2000., 93-99.

Kolenić, Ljiljana: *Riječi u svezama. Povijest hrvatske frazeologije*, Matica hrvatska, Osijek 2006.

Kolenić, Ljiljana: *Riječ o riječima. Iz hrvatske leksikologije i frazeologije 17. i 18. stoljeća*, Osijek 1998.

Matešić, Josip: *Frazeološki rječnik hrvatskoga ili srpskog jezika*, Školska knjiga, Zagreb 1982.

Menac, Antica: *O strukturi frazeologizma*, Jezik br. 1, Zagreb 1970./71., 1-4.

Menac, Antica: *Neka pitanja u vezi s klasifikacijom frazeologije*, Filologija br. 8, Zagreb 1978., 219-225.

Menac, Antica i **Moguš**, Milan: *Frazeologija Gundulićeva «Osmana»*, Forum 7-8, Zagreb 1989., 192-201.

Menac, Antica: *Pitanja stilističke kvalifikacije u općim i frazeološkim rječnicima*, Filologija 30-r1, Zagreb 1998., 261-266.

Menac, Antica: *Frazeologija Hektorovićeva «Ribanja i ribarskog prigovarivanja»*, Senjski zbornik, god. 18., Senj 1991., 101-107.

Menac, Antica, **Fink-Arsovski**, Željka, **Venturin**, Radomir: *Hrvatski frazeološki rječnik*, Naklada Ljevak, Zagreb 2003.

Menac-Mihalić, Mira: *Frazeologija novoštokavskih ikavskih govora u Hrvatskoj*, Školska knjiga, Institut za hrvatski jezik i jezikoslovlje, Zagreb 2005.

Mihaljević, Milica, **Kovačević**, Barbara: *Frazemi u govornim i pisanim medijima*, Riječki filološki dani, Rijeka 2006., 141-165.

Moguš, Milan: *Senjski rječnik*, HAZU, Matica hrvatska, Zagreb-Senj 2002.

Silić, Josip: *Znanstveni stil hrvatskoga standardnog jezika*, Kolo br. 2, Zagreb 1997., 397-416.

Silić, Josip, **Pranjeković**, Ivo: *Gramatika hrvatskoga jezika za gimnazije i visoka učilišta*, Školska knjiga, Zagreb 2005.

Stolac, Diana; **Tibljaš**, Verena: *Konektori u znanstvenome stilu*, Fluminensia, Rijeka 1994., 55-71.

Velčić, Mirna: *Uvod u lingvistiku teksta*, Školska knjiga, Zagreb 1987.

Zbornik radova s međunarodnoga znanstvenog skupa Riječki filološki dani, Filozofski fakultet Sveučilišta u Rijeci. Glavne urednice: Silvana

Vranić i ines Srdoč-Konestra, Rijeka 2006.

Osječki jezikoslovci hrvatisti, Priredila Sanda Ham, Književna revija 3-4, Ogranak Matice hrvatske Osijek, Osijek 2005.

DODATAK

Frazemi iz hrvatskih jezikoslovnih tekstova⁷

BITI: *budući da* (jer)

Budući da je Pacel svoje gledište o prozodijskim pitanjima hrvatskoga jezika obznanio u raspravi Naglas u rieči hrvatskoga jezika (Pacel 1864), ne iznenađuje što je prozodijskim obilježjima dao prostora i u svojoj raspravi o sinonimima.

BOK: *staviti uz bok* (izjednačiti, usporediti)

Vinodolski zakon, kao uostalom i većina hrvatskih srednjovjekovnih statuta može se s pravom *staviti uz bok* drugim europskim opsežnim srednjovjekovnim pravnim dokumentima pisanim na narodnom jeziku...

BROJ: *velik broj* (mnogo)

U spomenutome Rječniku novih riječi nalazimo *velik broj* korisnih podataka, ali on je usmjeren jednostrano...

CRTA: *u glavnim crtama* (u temeljnoj zamisli, ukratko)

... on već ima dosta točnu zamisao o tome kakve će lekseme i frazeme uključiti u taj rječnik i - *u glavnim crtama* - kako će ih obraditi.

ČINITI: *koliko se čini* (izgledno je)

Koliko mi se sada *čini*, mogli bismo unutar tog perioda od ca. 50 godina identificirati tri faze koje bi se uvjetno mogle nazvati...

DAN: *današnji dan* (danas)

Iako je do *današnjih dana* ostao marginaliziran i zaboravljen, njegovi su radovi važan prinos hrvatskoj znanstvenoj misli.

⁷ Za svaki frazem uvrštena je samo jedna rečenica jednoga autora, premda se mnogi frazemi pojavljuju u više autora i više puta u jednoga autora.

DJELO: *život i djelo* (životopis)

Izvjestavanje o *životu i djelu* slavljenika čin je odavanja priznanja, a tekstovi uz to često sadrže i tipične ekspresivne segmente ...

DJELOVANJE: *javno djelovanje* (djelovanje u javnosti)

Ivo Pranjković, autor Ljetopisa Vinka Pacela, prvo njegovo *javno djelovanje* bilježi uz proglas bečkih Slavena, koji je bio poziv Hrvatima da priznaju Ljudevita Gaja.

DOBA: *novo doba* (društvene i gospodarske promjene)

U tom je pogledu papino pismo o kojemu ovdje raspravljamo početak jednoga *novoga doba*.

DOBA: *mračno doba* (ratna vremena, teška vremena)

Takvoj neuvijenoj objedi političku težinu daju i aluzije na nacistička i ina *mračna doba*.

DOJAM: *ne moći oteti se dojmu* (čini se, vjerojatno)

(*Ne možemo se oteti dojmu* da bi naše današnje pravopisne dvojbe iz ovh stavova mogle ponešto naučiti.)

DOPRINOS: *dati svoj doprinos* (pridonijeti)

Vidjeli smo da je upravo veći dio Šulekovih suvremenika rodom ili radom vezanih uz Pimorje, posebno Rijeku, *dalo svoj doprinos* stvaranju hrvatskoga znanstvenoga nazivlja.

DUH: *duh jezika* (jezične značajke)

Osobito se smatraju germanizmima izrazi i konstrukcije, koje su tuđe *duhu jezika*, a nastale su doslovnim prevođenjem s njemačkoga kao što su to npr. sjesti se: nj. sich setzen, mjesto pravilnoga sjesti;

duh vremena (obilježje vremena, obilježje doba)

Ta svjedočenja mogu biti vrlo osobna i odnositi se npr. na atmosferu i *duh* jednog – sa stajališta aktualnog trenutka nastanka portreta – već povijesnog *vremena*...

DUŠA: *mirne duše* (jednostavno, s lakoćom)

mirne se duše može pretpostaviti utjecaj na istovrijedna rješenja u hrvatskom jeziku

FUNKCIJA: ***staviti izvan funkcije*** (odbaciti, ne koristiti)

Tri frazema sadrže sastavnicu sa značenjem oružja koje se različitim postupcima *stavlja izvan funkcije*...

INTERES: ***opći društveni interes*** (opće dobro)

Proširenost takvih posuđenica ovisi o *općem društvenom interesu* za pojmove koje imenuju...

IZRAŽAJ: ***doći do izražaja*** (biti razvidno)

Nedovoljno jasno razlikovanje morfologije i sintakse najviše *dolazi do izražaja* u opisu pojedinih glagolskih oblika, a posebno oblika konjunktiva.

IZVJEŠTAJ: ***podnositi izvještaj*** (izvješćivati)

Na njima su bravari *podnosili* bratimima podroban *izvještaj* o svakome primitku i izdatku u proteklome razdoblju.

KAZATI: ***kazati izrijekom*** (kazati otvoreno, doslovce)

Također je bitno naglasiti da *izrijekom* kaže da se u opisu glagola i njihova značenja ugledao na Tkalčevićevu Skladnju i Kurelčeve zapise...

KUŠNJA: ***naći se na kušnji*** (biti upitnim)

... *na kušnji* će se *naći* sami kriteriji takve diobe

MJERA: ***svesti na najmanju mjeru*** (najmanje koristiti)

Ekspresivni su dijelovi *svedeni na najmanju mjeru* i lišeni svake emocionalnosti.

u dobroj mjeri (dosta, prilično)

... bit će blizu istine da on *u dobroj mjeri* odražava jezični ustroj organske grobničke čakavice druge polovine 16. i prve četvrtine 17. stoljeća...

MJESTO: ***naći svoje mjesto*** (smjestiti se, biti zapisani)

Navedeni frazemi koji još nisu *našli svoje mjesto* u frazeološkim, a ni općim rječnicima...

NAČIN: ***na neki način*** (uglavnom)

Oni se odnose na vojnike, odnosno ljude koji *na neki način* sudjeluju u ratnim sukobima ...

na taj način (tako)

Na taj način nastaju skupovi rečenica.

NAPOMENUTI: ***valja/treba/zanimljivo je napomenuti/istaknuti/reći/kazati*** (upozoravamo)

Valja napomenuti da u Pcelovu tekstu ima i genitiva množine na –ah (npr. jezika, podnarečja, i sl.), ali to Vežić ne spominje. *Zanimljivo je napomenuti* da je iste 1853. godine jedan drugi član odbora koji je pratio rad na Šulekovu rječniku također objavio svoju analizu kemijskoga nazivlja.

NIZ: ***cijeli niz*** (mnogo)

Cijeli niz proučavanih rječnika, budući da su pisani po principu razlikovnosti prema književnom jeziku, nema velikog dijela traženih natuknica.

OBZIR: ***bez obzira*** (iako)

Polusloženice, riječi koje se po pravopisu pišu sa spojnicom, *bez obzira* bile u izvoru napisane sa spojnicom ili bez nje...

bez obzira na (iako)

Bez obzira na to imaju li ili nemaju sve kategorije riječi (vrste riječi) leksičko značenje ...

s obzirom da (glede),

... npr. nekih memorijala i dopisa upućenih raznim dužnosnicima i ustanovama Rimske kurije, *s obzirom da* predstavljaju izvorne filološke rasprave (koje i danas mogu biti poučne... *S obzirom da* među frazemima upotrijebljenim za ovaj rad nije bilo takvih prijedložnih izraza, reksijska će se neovisnost opimjeriti složenim prijedlozima nastalim srašćivanjem prijedločnoga imeničkoga izraza

s obzirom na (glede)

S obzirom na leksičku semantiku moguća bi bila i ovakva podjela glagola *s obzirom na* obaveznost objekta: ...

uzeti u obzir (razmotriti)

To naravno ne umanjuje vrijednost Pcelovih priloga, jer svakako treba *u obzir uzeti* činjenicu da su ti prilozima nastali cijelo djetno desetljeće prije objavljivanja prvoga sveska prvoga hrvatskoga jednojezičnika...

ODNOS: **urediti odnose** (dovesti u red, urediti)

Pravo *nastoji urediti* odnose u društvu.

OKVIR: **nadilaziti okvire** (nadmašivati)

Sustavno i detaljno istraživanje o dvojezičnim i višejezičnim hrvatskim rječnicima čiji je leksički odabir mogao utjecati na Pacelova promišljanja o sinonimnome rječniku uvelike *nadilazi okvire* ovoga rada i svakako zaslužuje posebnu raspravu.

OSTALO: **između ostaloga** (između drugih mogućnosti)

To *između ostaloga* znači da među oblicima na –o u hrvatskom jeziku ima više pridjeva nego priloga.

PARS: **pars pro toto** (dio umjesto cjeline)

Vjerojatno je po gubitku slavenske riječi preuzet u sustavu postojeći romanizam koji je po načelu *pars pro toto* proširio značenje.

PITANJE: **biti u pitanju** (biti upitnim)

Kad bi *u pitanju bio* ograničen broj riječi i neograničene mogućnosti, onda bi *na to pitanje* bilo lako odgovoriti...

dolaziti u pitanje (postati upitnim)

Kategorijalno se značenje «interjekcionalnost» može podudarati s kategorijalnim značenjem «propozicionalnost» pa u tom slučaju *dolazi u pitanje* pripadnost uzvika kategorijama (vrstama) riječi.

odgovoriti na pitanje (riješiti problem)

Kad bi u pitanju bio ograničen broj riječi i neograničene mogućnosti, onda bi *na to pitanje* bilo lako odgovoriti...,

otvoreno pitanje (još nerazjašnjeni problemi)

Iako je M. Stojković (1919) ukazao na brojna *otvorena pitanja*, Bartol Kašić je preko pola stoljeća nakon te odlične monografije ostao, uz rijetke iznimke (Vanino, 1940) zaboravljen.

postavlja se pitanje (upitno je)

Odmah *se postavlja pitanje* kako ćemo odrediti novu riječ jer se već na početku susrećemo s pojmom dosad nezabilježena riječ.

POGLED: **na prvi pogled** (naoko, od prve)

Iako se na prvi pogled doima da su te dvije kolokacije nastale supstitucijom članova, semantička analiza pokazuje da se radi o dvjema potpuno različitim kolokacijama...

POŠTO: *pošto-poto* (pod svaku cijenu)

U tome je Pacel puno lutao, i što je za nj posebno karakteristično, često nastojao biti *pošto-poto* originalan...

POTRAGA: *dati se u potragu* (istraživati)

Na moju zamolbu, obojica su se *dala u potregu* za Hrastincima koji još govore hrvatski, a takve se na žalost više ne mogu nabrojiti niti na prste jedne ruke.

POVUĆI: *povući za sobom* (izazvati)

Stoga mislim da će se naši frazeolozi morati ubuduće više pozabaviti problematikom stilističkih značenja frazema, što se onda *povući za sobom* i odgovarajuću leksikografsku obradu.

POZORNOST: *posvećivati/posvetiti pozornost* (upozoravati, pokazivati zanimanje za)

Autor priloga osobitu *pozornost posvećuje* komentarima Vatroslava Jagića, čija neupitna stručna kompetencija i iz polemičkih razmjena mišljenja s Vinkom Pacelom o kojima je ovdje riječ izranja u punom sjaju.

privlačiti/privući pozornost/pažnju (privući zanimanje)

... pa su stoga frazeološke igre posebno česte u naslovima čija je osnovna funkcija da *privuku pozornost* čitatelja... Česta uporaba frazema u medijima nije slučajna: osim obavijesti, oni nose i veliku ekspresivnost i specifičnost izraza, što *privlači pažnju* gledatelje/čitatelja/slušatelja.

PRAVILO: *u pravilu* (uglavnom)

Kao što je razvidno, *u pravilu* Vinko Pacel za sva vremena i načine ima hrvatski naziv

PRAVO: *dati za pravo* (prihvatiti mišljenje)

Tu slijedi jedini Jagićev komentar u kojem se Pacelu posve *daje za pravo*, ali ujedno jedan od rijetkih u cijelom Jagićevu polemiziranju s Pacelom...

PREMA: *prema tomu/tome* (dakle)

Prema tomu, riječ je o: a) izvatku iz skladnje i b) dopuni upravo skladnje, a ne morfologije. Posuđenica bi *prema tome* bila svaka riječ stranoga podrijetla, bez obzira na stupanj njezine prilagodbe i bez obzira na njezin standardni, odnosno nestandardni jezični status.

PRETPOSTAVKA: ***polaziti od pretpostavke*** (pretpostavljati)

Izraz kolokacija prvi je puta sredinom prošloga stoljeća uporabio britanski jezikoslovac John Rupert Firth koji *polazi od pretpostavke* da značenje pojedine riječi ovisi o drugim riječima...

PRILIKA: ***po svoj prilici*** (vjerojatno)

Koliko god da jezična pragma olakšava, štoviše i omogućuje razumijevanje iskaza poput netom navedenih, *po svoj* ćemo je *prilici* prepoznati i u leksičkom dodiru...

teške prilike (nepovoljno razdoblje)

Jer, *prilike* su tada bile iznimno *teške* za katolike na hrvatskome području.

PRILOG: ***ići u prilog*** (koristiti, pogodovati)

Toj pretpostavci *u prilog ide* i stanje u ostalim gradišćanskohrvatskim govorima.

PROSTOR: ***dati prostora*** (pozabaviti se, pisati o čemu)

Budući da je Pacel svoje gledište o prozodijskim pitanjima hrvatskoga jezika obznanio u raspravi Naglas u rieči hrvatskoga jezika (Pacel 1864), ne iznenađuje što je prozodijskim obilježjima *dao prostora* i u svojoj raspravi o sinonimima.

PUT: ***prokrčiti put*** (probiti se)

No taj je znanstveni pristup nova stvar koja si tek treba *prokrčiti put*, a toga nema bez borbe.

RAČUN: ***voditi računa o*** (znati, imati na umu)

Razlike u nazivlju postoje, ali valja *voditi računa* i *o* tome da je Vinko Pacel veliku pozornost posvećivao glagolima...

RANG: ***niži rang*** (niža vrijednost, manja vrijednost)

...kad se osoba *niža rangom* želi dodvoriti višoj iz svojih interesa...

RASPOLAGANJE: ***biti na raspolaganju*** (biti dostupno)

Od dvojezičnika i višejezičnika kojima se mogao služiti *bila* su mu *na raspolaganju* raskošna djela starije hrvatske leksikografije...

RASPON: **širok raspon** (širina, raznolikost, mnogostrukost)

Sve to, s jedne strane, pokazuje koliko je ovaj svetac zbog svoga života i djela bio poštovan a, s druge, govori o *širokom rasponu* kulturne i književne korespondencije na hrvatskom prostoru.

RAZINA: **na istoj razini** (paralelno, na isti način)

Savjetnik, iako izdvaja frazeme u zasebnu skupinu, opisuje ih *na istoj razini* sa slobodnim prijedložnim izrazima jer se frazemska upotreba prijedložnih izraza značenjski, pa onda i pravopisno, uspoređuje sa slobodnim prijedložnim izrazima

RAZMJER: **do neslučenih razmjera** (beskonačno, mnogo, jako)

Uvođenje pragmatičke komponente u analizu jezika (upravo jezične djelatnosti) razigrava te gotovo do neslučenih razmjera širi i pojam tekstnog konektora.

RAZUMJETI SE: **samo se po sebi razumije** (razumljivo je, logično je)

Samo se po sebi razumije da hrastinski govor sadrži i niz leksema karakterističnih za hrvatski jezik općenito.

REĆI: **može se/valja/treba reći** (ističemo, naglašavamo)

Možemo reći da je Vinko Pacel glagolima bio posebno zaokupljen... .. pa ako ih i držimo neobičnima, *valja reći* da ipak nisu i sasvim originalni... *Treba* odmah *reći* da ne postoji «korijenska osnova».

RED: **nije u redu** (nije dobro, nije pošteno)

No *nije u redu* kad se kaže da «ima slučajeva gdje je sam korijen (bez nastavka) gotova riječ».

u prvom redu (ponajprije)

Članovi su semantičkoga polja povezani značenjskim odnosima, *u prvom redu* paradigmatskim...

RIJEČ: **biti riječ** (biti temom, radi se o)

Autor priloga osobitu pozornost posvećuje komentarima Vatroslava Jagića, čija neupitna stručna kompetencija i iz polemičkih razmjena mišljenja s

Vinkom Pacelom o kojima *je* ovdje *riječ* izranja u punom sjaju.

drugim riječima (naime)

Drugim riječima, imperfekt se, kao što je rečeno, tvori od svoje, tj. imperfektne, osnove.

lijepa riječ (pohvale)

O Pacelu čovjeku ostalo je puno *lijepih riječi*.

ne naći ni riječi (ne biti govora o čemu)

U Vinodolskom zakonu *nećemo naći ni riječi* o dokaznom sredstvu nošenja usijanog žaljeza i drugim sličnim oblicima božjeg suda...

u nekoliko riječi (ukratko)

U predgovoru prvome izdanju svoga Englesko-hrvatskog rječnika, 1955, Rudolf Filipović napisao je i *nekoliko riječi* o povijesti englesko-hrvatskih rječnika.

RJEŠENJE: ***dati rješenje*** (riješiti, odgovoriti)

Pokušavajući *dati rješenje* tim nedoumicama (između ostalih), iskristalizirale su se i koncepcije prozodijske norme.

gotovo rješenje (pravilan odgovor, pravilno rješenje)

Lingvistička stilistika, kao mlada znanost, ne može uvijek ponuditi *gotova* i provjerena *rješenja* kao što ih nude nprf. fonologija, morfologija i tvorba riječi...

ROD: ***biti rodom*** (potjecati)

Ukratko, nisam uspjela pronaći ni jednoga govornika hrvatskoga jezika, koji *bi bio rodom* iz toga mjesta.

RUKA: ***nabrojiti na prste jedne ruke*** (biti u maloj količini, biti brojem manje od pet)

Na moju zamolbu, obojica su se dala u potregu za Hrastincima koji još govore hrvatski, a takve se na žalost više ne mogu *nabrojiti* niti *na prste jedne ruke*.

poći za rukom (uspjeti)

Meni je *pošlo za rukom* pronaći još tri analogna slučaja...

u najmanju ruku (ponajmanje)

Kažem da je to pretjerano ponajprije zato što «optativna uporaba dionika» posve mijenja njegovu narav, pa *u najmanju ruku* nije bez osnove smatrati optativ posebnim glagolskim oblikom.

SAM: *sam po sebi* (po naravi stvari)

Iako je portret *sam po sebi* sredstvo odavanja priznanja, ono se nerijetko i eksplicitno iskazuje...

SJAJ: *u punom sjaju* (u cijelosti, u dobrom dojmu)

Autor priloga osobitu pozornost posvećuje komentarima Vatroslava Jagića, čija neupitna stručna kompetencija i iz polemičkih razmjena mišljenja s Vinkom Pacelom o kojima je ovdje riječ izranja *u punom sjaju*.

SLUČAJ: *u svakom slučaju* (svakako)

U svakom je *slučaju* ta njegova spoznaja starija od analogne spoznaje rimskog Sudišta...

u tom slučaju (tada, onda)

Kategorijalno se značenje «interjekcionalnost» može podudarati s kategorijalnim značenjem «propozicionalnost» pa *u tom slučaju* dolazi u pitanje pripadnost uzvika kategorijama (vrstama) riječi.

SMISAO: *puni smisao* (pravo značenje, smisao, značenje)

Da bi se shvatio *puni smisao* ovoga pisma, potrebno ga je filološki pročitati, tj. nastojati povezati izraz i sadržaj.

u pravom smislu (doista, uistinu)

Sudeći po primjerima, u 19. stoljeću možemo *u pravom smislu* govoriti o participu sadašnjega vremena (glagolskom pridjevu sadašnjem).

u širem smislu (općenito, uopćeno)

Stoga Pacelovi prilozi *u širem smislu* nisu samo prinos hrvatskoj sinonimici, oni su značajan i znatan prinos hrvatskoj semantici.

u tom smislu/pogledu (tako, o tome)

Ladan *u tom smislu* govori o potvrđenim ili samo predlaganim zamjenbenicama. / *U tom* je *pogledu* papino pismo o kojemu ovdje raspravljamo početak jednoga novog doba.

SNAGA: *biti na snazi/stupiti na snagu* (djelovati, imati ovlast)

Iako nisu *bili na snazi* na području cijele Hrvatske, oni nepobitno svjedoče o stoljećima kontinuiteta primjene kaznenog zakonodavstva na hrvatskom tlu i uporabi hrvatskog jezika u praksi.

SPOMENUTI: *dovoljno je spomenuti* (ukratko)

Dovoljno je ovdje *spomenuti* bar dva: jedan je Istarski razvod, a drugi Vinodolski zakon. MM

SREĆA: *sreća se osmjehnula* (imati sreće, dobiti očekivano)

Dok smo vodili pravu utrku s vremenom, *sreća nam se osmjehnula*.

STANJE: *loše imovno stanje* (siromaštvo)

... kojim se određuje tko se ima smatrati «Ilirom» besplatno smješten kako bi (ukoliko je *lošeg imovnog stanja* i dođe u Rim kao hodočasnik) mogao biti besplatno smješten...

STRANA: *dobra strana* (dobra osobina)

Jedna od *dobrih strana* Pacelove rasprave smatra upravo to što se u njoj pretpostavlja ...

na sve strane (posvuda)

Koliko nam je poznato, iz toga rasadišta odlaze glagoljaški popovi na službu *na sve strane* gdje postoji kult svetoga Jeronima, pa tako čak i na područja izvangradskih dubrovačkih župa.

ostaviti po strani

... ali to valja *ostaviti po strani* jer to prelazi okvir ove teme, zadržat ćemo se samo na riječima

s druge strane (usuprot tomu)

S druge strane, po mentaliteu su stariji stanovnici Velikoga Kukeda vrlo slični starijem naraštaju današnjih gradišćanskih Hrvata...

s jedne strane (djelomice)

Ono je potrebno *s jedne strane* za dopune dosadašnjim rječnicima, ali jednako i za proučavanje leksikčki i tvorbenih obilježja i težnji ili razvojnoga smjera jednoga jezika.

s jedne strane..., a s druge strane (djelomice jedno, djelomice

drugo)

Hoće li to mjesto biti popunjeno, ovisi *s jedne strane* o leksičkosemantičkoj naravi glagola, *a s druge strane* o želji i volji govornika da...

SUD: *po sudu* (prema mišljenju)

Jedino je problematična, bar *po mom sudu*, Kostićeva tvrdnja da sad i sada imaju različit naglasak.

SUDITI: *po svemu sudeći* (vjerojatno)

... propustivši da go usporedi s dva (mlađa) prijepisa koji su se tada čuvali u Padovi, odnosno u Sarajevu (a koji, *po svemu sudeći*, danas više ne postoje).

SUKOB: *izgladiti sukob* (pomiriti)

Godine 1861. Pacel je bio zastupnik grada Karlovca u Hrvatskome saboru, gdje nije ostao zastupnikom dugo, ali je u to kratko vrijeme uspio *izgladiti* jedan, za Rijeku značajan *sukob*.

SVJETLO: *baciti više svjetla na* (jasnije opisati)

U tom kontekstu valja *baciti* malo *više svjetla na* djelovanje jednoga od –neslužbeno – manje poznatih Šulekovih suvremenika, riječkoga profesora Vinka Pacela.

izaći na svjetlo (pojaviti se)

Zato on sada konačno smije – pa makar samo zakratko prilikom kakva značajna životnog jubileja – *izaći na svjetlo* pozornice i javno...

TEŽINA: *dati težinu* (dati značenje)

Takvoj neuvijenoj objedi političku *težinu daju* i aluzije na nacistička i ina mračna doba

TICATI SE: *što se tiče* (glede)

Što se tiče prigovora da spomenuti sustav «opterećuje pamet», Pacel ironično predlaže da se iz logike, odnosno metodologije izbaci sve ono što uče o sustavnosti ili da Glasonoša «ukaže novi kakov sustav».

TLO: *plodno tlo* (povoljne prilike)

Iz svega se ovoga, samo letimično naznačenog djelovanja može zamisliti iznimno bogata glagoljaška knjižarska djelatnost kao žetva jednog sretno

i dalekovidno posijanoga zrna pape Inocenta IV. na *plodno tlo* Hrvata katolika, posebice na području senjske biskupije u doba njezina prvoga sveženika Filipa...

TRAG: *biti na tragu* (biti u skladu s)

Teško bi bio ne zamijetiti da *su* najranija zanimanja za diskursne oznake kao potvrde tekstne kohezije... sasvim *na tragu* naših određenja tekstnih konektora...

ostaviti traga (odjeknuti)

Ovaj proglas nije *ostavio* značajnijega *traga* u hrvatskoj povijesti.

TRENTAK: *aktualni trenutak* (trenutačno stanje)

Ta svjedočenja mogu biti vrlo osobna i odnositi se npr. na atmosferu i duh jednog – sa stajališta *aktualnog trenutka* nastanka portreta – već povijesnog vremena...

dani trenutak (u određenom vremenu)

... nešto što je u danom trenutku, razdoblju ili kolektivu nepristojno, neuljudno, nazadno, a nerijetko takvi izričaji promjenom svjetonazara i jačanjem ...

UDAR: *doći na udar* (biti kritiziran, napadan)

U sklopu svih tih previranja *na udar dolaze* i hrvatski kazneni zakoni.

UM: *imati na umu* (misliti na, zapamtiti)

Pritom valja *imati na umu* činjenicu da je Jagić u vrijeme kad je pisao svoj izvanredno promišljeni kritički osvrt na Pancelovu «razpravicu» Nješto o našem glagolu imao samo 24 godine.

USPJEH: *polučiti uspjeha* (uspjeti)

Njegove pripovijetke nisu *polučile* značajnijega *uspjeha*.

VEZA: *u (s)vezi s/ s tim u vezi* (povezano s)

U vezi s drugim bečkim dokumentom valja se podsjetiti okolnosti i konteksta samoga događaja. *S tim u vezi*, umjesto zaključka, navodimo riječi nejamačkoga pragmatičara Deitera Wunderlicha koji kaže kako je...

- posebnosti značenjskih odnosa unutar frazeoloških sraslica i frazeoloških cjelina čijim su dijelom prijedložni izrazi, a *u svezi s tim* i propitati

mogućnost izdvajanja frazemskih prijedložnih izraza kao zasebnih leksičkih i gramatičkih jedinica - složenih priloga SH

VID: **imati u vidu** (znati, zapamtiti)

Pritom valja posebno *imati u vidu* gotovo nevjerojatan podatak da je u vrijeme pisanja svoje kritike Pacelova «rasprave» Nješto o našem glagolu Jagić imao samo 24 godine.

VIDJETI: **kao što se vidi/kao što je razvidno** (očito je)

Najčešći su mu primjeri rečenica za ilustraciju vremena i načina narodne poslovice, ali *kao što se* iz navedenoga *vidi*, nekada daje pokoju zanimljivu rečenicu iz tadanjega svakodnevnoga riječkoga života. *Kao što je razvidno*, u pravilu Vinko Pacel za sva vremena i načine ima hrvatski naziv.

VIJEK: **radni vijek** (vrijeme zaposlenosti, službe)

Sve se to moralo odraziti na Kašićeva razmišljanja u toku njegova *radnog vijeka* (od 1598. kad je u Rimskom kolegiju počeo predavati latinski da bi 1599. počeo predavati hrvatsku gramatiku, do doba kad se, najkasnije 1649. god., morao povući iz svake teže aktivnosti).

VIŠE: **više ili manje** (donekle)

One su rezultat aktivna, stvaralačkog odnosa u jezičnom posuđivanju, spram posuđenica kao *više ili manje* pasivnog prihvaćanja stranih utjecaja.

VRHUNAC: **dostizati svoj vrhunac** (dostizati najbolje stanje)

Upravo od polovice 14. stoljeća i u 15. stoljeću *dosiže* glagoljica svoj *vrhunac* i u umjetničkom smislu...

VRIJEME: **slobodno vrijeme** (vrijeme bez radnih obveza)

Budući da je kao vojni službenik Austro-Ugarske Monarhije boravio u Körmenu od 15. studenoga 1915. do 16. veljače 1916., u *slobodno* je *vrijeme* redovito posjećivao hrvatska sela u okolici.

u novije vrijeme (odnedavna)

...u novije se vrijeme umjesto fige rabi fraza: drži palce

voditi utrku s vremenom (raditi što na brzinu, biti ograničen vremenom)

Dok smo *vodili* pravu *utrku s vremenom*, sreća nam se osmjehnula.

ZNAČITI: *što znači da* (tumačimo kao)

... *što znači da* tuđicama i internacionalizmima u vokativu treba dodavati -e

ŽIVOT: *društveni/kulturni život* (javno društveno djelovanje)DS

Odmah se uključio u *društveni život* grada na Riječini, pa je već 1852. godine postao član Narodne čitaonice rijeke. Od dolaska u Zagreb još je prisutniji u hrvatskome *kulturnom životu*.

Ljiljana Kolenić

THE FRAZEOLOGY IN THE CROATIAN ARTICLES ON LINGUISTICS

Summary

The paper deals with idioms in Croatian linguistics pieces. The most frequent idioms are connectives such as *budući da*, *s obzirom na*, *bez obzira na*, *u vezi s* i ect. Colloquial language idioms are rare, and there are only few idioms of artistic bookish style. We can recognize the phraseology of Croatian linguistics tekst which means that Croatian scientific phraseology is well standardized and that Croatian linguists have developed professional phraseology.